

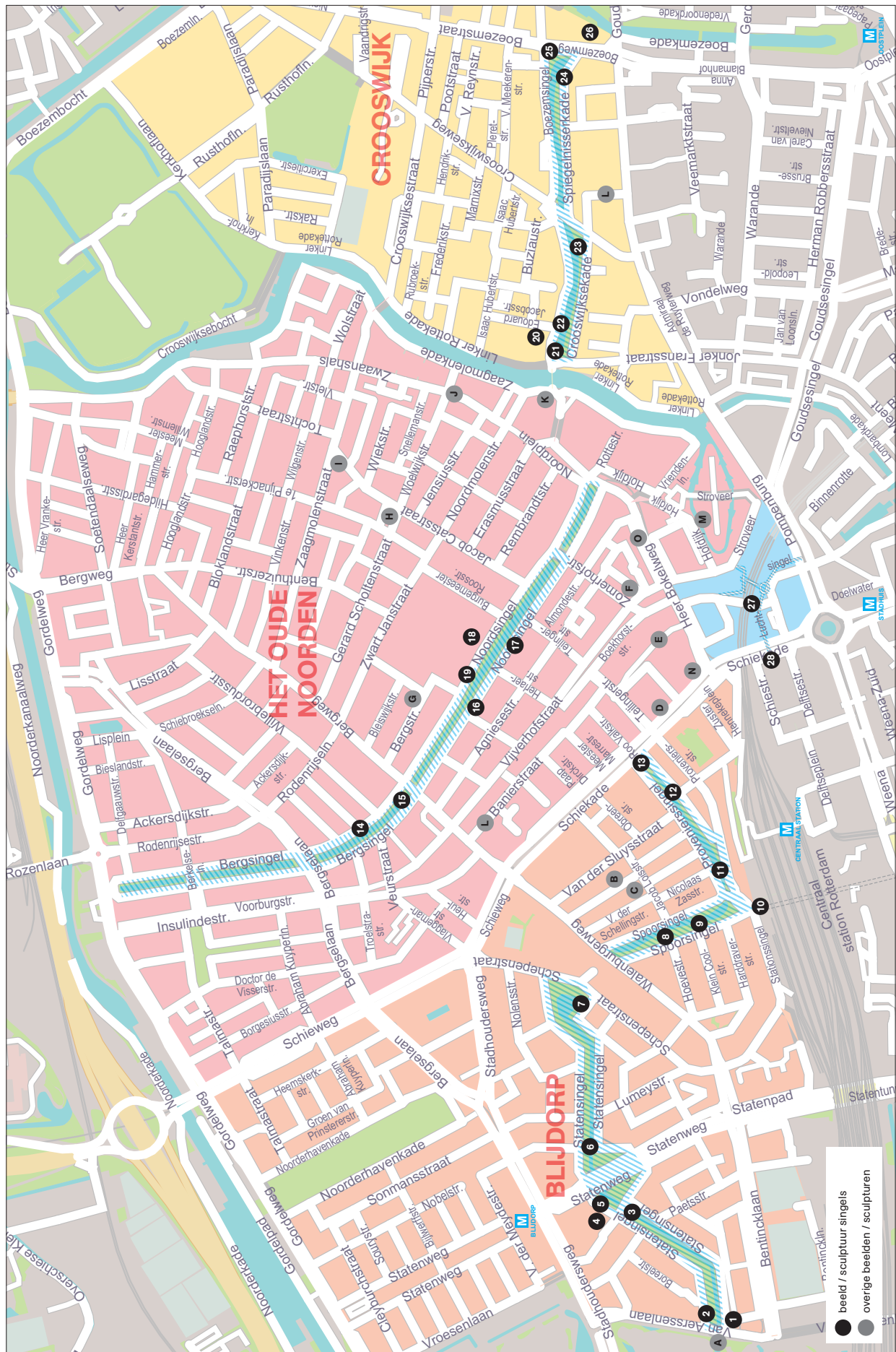
Singeltracé

Rotterdam Noord: Blijdorp, het Oude Noorden en Crooswijk

Singeltracé

Rotterdam Noord: Blijdorp, het Oude Noorden en Crooswijk

A. DIERGAARDE BLIJDDORP

Met uitzicht op de oude entree van Diergaarde Blijddorp (A) is de weids opgezette Statensingel het meest deftige lid van de singelfamilie, met veel stilte, dure appartementswoningen rijkelijk voorzien van gevelplastieken van begin vorige eeuw. De bruggen bevatten enkele onbekende juweeltjes: sculpturale sluitstenen, kunstwerkjes uit de avant-gardebewegingen van de jaren dertig.

1. Han Rehm FANNY BLANKERS-KOEN

Viermaal had de Rotterdamse atlete Fanny Blankers-Koen gezegevierd op de Olympische Spelen in 1948. Beeldhouwer Han Rehm vereeuwigde haar in 1954 in brons, op het moment dat ze finisht, het lichaam naar voren geworpen, vol snelheid en triomf. "Het enige wat ik deed, was wat hardloophwedstrijden winnen," zei de kampioene die twintig wereldrecords zou vestigen.

2. Hendrik Chabot SLUITSTENEN VAN AERSSENBRUG

Voor de vier bruggen over de Statensingel vroeg de gemeente in crisisjaar 1931 enkele Rotterdamse beeldhouwers om sluitstenen te houthen, als inkomstenvoorziening en ter versiering. De beroemde schilder en beeldhouwer Hendrik Chabot versierde de Van Aerssenbrug met een masker en een jongen op een ezel. Het markante masker toont hoe Chabot een van de eerste en belangrijkste expressionisten in Nederland was.

3. Leendert Bolle SLUITSTENEN VAN BEUNINGENBRUG

De humoristische beeldhouwer Leendert Bolle, die ook de abstracte dierfiguren houthoude voor op de palen bij de entree van Diergaarde Blijddorp (A), toont met zijn sculpturen van Henry Ford (op een auto) en Charlie Chaplin dat hij door Amerika heeft gereisd, een ode aan de grote iconen van die crisisjaren.

4. GEMAAL

Bewoners klaagden in de 19^e eeuw over de enorme stank van de singels waar afvalwater in stroomde. Riolerings en gemalen brachten hier verandering in. Dit in 2009 gerestaureerde gemaal uit 1923 is een gemeentelijk monument dat binnen gigantische installaties bevat om nog steeds de waterhuishouding in de buurt op peil te houden. Het pompt regen- en afvalwater naar het Heemraadsplein, daarvandaan richting de havens.

5. Herman Bieling SLUITSTENEN STATENBRUG

Herman Bieling was fanatiek betrokken bij internationale avant-gardes, lid van de legendarische Rotterdamse kunstenaarsgroep *De Branding* en steunde later in de oorlog de Duitse bezetter. Hij toont met deze stenen maskers op de Statenbrug zijn interpretatie van het kubisme, ondiepe vlakken met expressieve koppen in grafische lijnen.

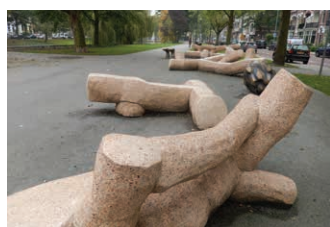
6. Adriaan van der Plas SLUITSTENEN DRESSSELHUISBRUG

Beeldhouwer Adriaan van der Plas verbeelde voor zijn sluitstenen een visventer en een vrouwengezicht, ingetogen in een organische stijl vol intimiteit. Tegelijk schemeren expressionistische invloeden door in de glooiende stiling. Als erbetoon worden in Hillegersberg straten vernoemd naar Van der Plas en Leendert Bolle.

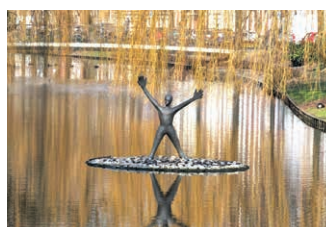
7. PRINSEKERK

Vierhonderd jaar voor de bouw van de kerk (1933) werd Willem van Oranje geboren (1533). Vandaar de naam Prinsekerk. Voor het kerkgebouw zijn diverse onderdelen uit de voormalige Oosterkerk (gesloopt in 1930) overgebracht, o.a. het orgel, de preekstoel, de Avondmaalstafel, de kerkenraadbanken en het Christusmedaillon. De toren is 29 meter hoog en bevat drie luidklokken. Deze klokken hebben een naam. Van klein naar groot: de Juicher, de Roeper en de Trooster.

8. Guido Marsille en Onno Poiesz KRYPTONIAN ICE LAKE

In 2013 werd het singelplan bekroond met een zitplek van Guido Marsille. De boomstambanken in terrazzo-keramiek hebben een hang naar de 19^e-eeuwse romantische decors en imitaties van natuur. Onno Poiesz plaatste als contrast bronzen beelden die uit het niets lijken te zijn verschenen: laarzen en een half abstracte edelsteen, onwerkelijk als uit de films van Superman.

9. Henk Visch IN DE STAD

Geïsoleerd op een eilandje staat sinds 2014 deze bronzen jongeling van Henk Visch te zwaaien. Verwelkomt hij de forensen die uit het station komen of wil hij ons iets anders duidelijk maken? Probeert hij zich groot te houden in de dynamiek van de stad?

10. J.H. Baas SPECULAASJES

BenthamCrouwel ontwierp samen met West8 en gemeentearchitect Maarten Struijs het in 2014 geopende stationsgebouw. Om niet meteen het verleden te vergeten zijn van het gesloopte naoorlogse gebouw twee abstracte decoratieve sculpturen gered, 'Speculaasjes' in de volksmond. Ze zijn herplaatst op de perrons, één vlakbij deze noord-uitgang. Ze keren ook terug in decoratieve patronen in het stationsinterieur.

De grandeur van de Statensingel is ook te vinden aan de in 1865 gegraven Spoorsingel met zijn herenhuizen uit begin twintigste eeuw. De Spoorsingel heette eerst Diergaardesingel en werd pas vernoemd naar dit moderne vervoersmiddel na de aanleg van het Nederlandse spoornetwerk naar Rotterdam en de opening van het treinstation Delftse Poort.

C. Ben Zegers DE ANDERE DEUR

In de voormalige arbeiderswijk achter deze chique singels is in 2012 een binnentuin aangelegd aan de Pieter de Raadtstraat. John Bosma ontwierp hiervoor een barok hekwerk van fietsframes (B), het soort dat wel eens uit singels wordt gedregd. In de Jacob Loisstraat werd nieuwbouw voorzien van deurroosters ontworpen door Ben Zegers (C). De gietijzeren vormen zijn een verwijzing naar diverse giften ('prove') van de rijken aan de armen, waar de buurt zijn naam aan ontleent: de Provenierswijk. De meeste kunstwerken in de wijk en aan de Provenierssingel zijn op initiatief van actieve bewonersverenigingen tot stand gekomen.

13. Klaas Gubbels IN DE VERTE EEN ZWAAN

Van zijn jeugd aan de Provenierssingel herinnert de Arnhemse kunstenaar Klaas Gubbels, bekend om zijn gestileerde koffiepoten, hoe hij door een zwaan gebeten werd. Vandaar de titel van dit gestapelde beeld dat oprijst tot in de treurwilg, in fel contrasterend geel, gerealiseerd op initiatief van bewoners die ook een eendenkooi kochten en eenden loslieten in de singel.

14. Marcelle van Bommel LATER IS NU TOEN

Kunstenaar Marcelle van Bommel maakte in 2005 dit granieten dichtwerk dat alleen in de waterspiegeling te lezen is. Dat vergt aandacht en nodigt daarmee uit tot nadenken over hoe de tijd verglijdt en over hoe dichtbij de geschiedenis is aan de 19^e-eeuwse singels middenin een snel veranderende stad.

De Provenierssingel werd in 1898 aangelegd met een groenontwerp van tuinarchitect Vervooren. De huizen aan de Spoor- en Provenierssingel zijn in art nouveau of eclecticismistische stijl. Hierachter werden arbeiderswoningen gebouwd, veelal gerenoveerd of vervangen in de stadsvernieuwing van de jaren tachtig.

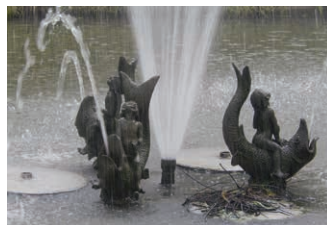
E. Karel Appel ZONDER TITEL

De Provenierssingel eindigt aan de Schiekade waar twee statige sculpturen van De Witt en Huygens (D) als 17^e-eeuwse grondleggers van de verzekeringswiskunde cachet geven aan het voormalig verzekeringsgebouw. Hierachter vind je een monumentaal glas-in-betonwerk van Karel Appel (E) aan het ROC Zadkine. Dat schoolgebouw ligt aan het Benthemplein; een uniek waterplein ontworpen door De Urbanisten. Via de Teillingerstraat kom je in het hippe Zohokwartier.

15. Jeroen Doorenweerd ZITPLEK

Om mijmeren en onthaasten mogelijk te maken, is de kunst aan de singels te verdelen in zitplekken en kijkwerken. Jeroen Doorenweerd ontwierp in 2004 deze banken op een knalblauwe ondergrond, die als een tribune zijn opgesteld. Goed om te vissen, maar ook om de stad als een theater te ervaren. De zitbanken zijn in 2014 gerestaureerd.

11. Gerard Héman DRIE VISSSEN

Eind vorige eeuw gebruikten omwonenden kunst als strijdmiddel tegen de verpaupering van de wijk. Zo ontfermde een bewoner zich over de kapotte sculptuur van drie vissen met kinderfiguren, medio vorige eeuw ontworpen door beeldhouwer Gerard Héman. Kunstenaar Ronald Motta assembleerde de vissen tot de huidige fontein, die in 1998 door bokser Regilio Tuur werd onthuld ongeveer tegenover het huis waar Héman veertig jaar woonde en werkte.

F. Loeki Metz ZONDER TITEL

Op het Gele Gebouw, een gemeenschapsgedrukt met creatieve bedrijven uit de maakindustrie in de Zomerhofstraat, prijkt een nautisch gevelreliëf van Loeki Metz (F).

H. Jeroen Hoogstraten TAFELBANK

De drukke Bergweg en de volkse winkelstraat de Zwart Janstraat bieden toegang tot het gerestaureerde Oude Noorden. Er staan kunstwerken op het Bleiswijkplein (pinguïns van Herman Lamers, 2002 (G)) en het Brancoplein (de tafelbank van Jeroen Hoogstraten (H) aan de Jacob Catsstraat 23 (beperkt open) bieden inblikjes in het wonen in deze arbeiderswijken voor en na de oorlog.

12. Tom Waakop Reijers DE ZONNEBAADSTER

Zijn glimmende deurbel geeft volgens kunstenaar Tom Waakop Reijers aan dat hij meer bezoek en opdrachten krijgt dan collega's. Dit beeld uit 1996 toont precies waartoe de landschappelijke aanleg van deze singels bedoeld zijn, om te onthaasten en te genieten. Ook dit beeld was een bewonersinitiatief om de wijk te verbeteren, onthuld omdat de singel honderd jaar bestond.

De lijnen van de Berg- en Noordsingel volgden zo veel mogelijk de sloten, voetpaden en wegen uit die polder. De Bergsingel is de meest noordelijke van Rose's singels en lag destijds in een nog onbebouwde polder, waar Rose arbeiders wilde gaan huisvesten in bouwblokken met binnenhoven. Lees meer over architect Rose en Het Singelplan op pagina 7.

De Noordsingel is een groene long in het dichtbebouwde Oude Noorden met aan de oevers het gerechtsgebouw, sfeervolle architectuur en antiekwinkels. Daarachter ligt het Zwaanshalsgebied (J) dat de afgelopen jaren flink aantrekkelijk is geworden door restauraties, nieuwbouw, kunstwerken en de vestiging van creatieve ondernemers.

16. Jeroen Dooreneer BLAUWE BRUG

De reeds bestaande brug werd in opdracht gerevitaliseerd door kunstenaar Jeroen Dooreneer, met een houten zitbank over de gehele lengte. Het sluit aan op de door hem ontworpen zitplek aan de Bergsingel. De bank bekroonde de restauratie van de Noordsingel in 2004, maar staat nu op de lijst om vervangen te worden.

17. Susanne Kriemann LAKE BERMUDA

Kunstenaar Susanne Kriemann maakte in 2004 een landschap van bloemen en struiken in groene en blauwpaarse watertinten. Volgens de titel is het gemaakt om in te verdwijnen en bij de opening deelde Kriemann bijpassende camouflagepicknickleden uit. In het voorjaar oogt het als een fleurig schilderij, in de winter als abstracte tekening. Wegens hapgrage ganzen en eenden is het perk inmiddels omheind.

18. GEVANGENIS- EN GERECHTSGEBOUW

Het voormalige gerechtsgebouw is een van de zuiverste voorbeelden van de internationale neo-renaïssancestijl in Nederland, uit 1899. De gevangenis erachter, uit 1872, lag toen in het weiland en is na het oprukken van de stad om veiligheidsredenen in onbruik geraakt. Als enige stervormige gevangeniscomplex van Nederland is het een Rijksmonument en zeer populair op Open Monumentendag. De bijbehorende kapel was Nederlands eerste 'bajeskerk'.

19. Willem Verbon MONUMENT ENGELSE VLIEGERS

In 1941 wist een neerstortend Brits oorlogsvliegtuig zo naar de singel te manoeuvreren dat het niet op de bebouwing neerkwam, waardoor veel burgerlevens gespaard zijn gebleven. In 1946 werd dit reliëf van een zwevende manfiguur onthuld, met een danktekst voor de Royal Air Force.

K. Cor Kraat MS ROTTEBOCHT

De Noordsingel eindigt in het Noordplein, met een Marokkaanse mozaïekfontein en de rivier de Rotte, waar 's zomers kunst op het water kan drijven. Aan de kade staat de MS Rottebocht (K): een lineaire sculptuur van Cor Kraat van een schip dat zich door de rivierbocht wringt. De andere zijde van het plein leidt vanaf kookwinkel Het Kookpunt door het Zwaanshals naar creatieve industrie en vintage winkeltjes. In de smalle straatjes vind je tal van muurschilderingen.

In Rose's tijd waren de Crooswijkse- en Boezemsingel nog onbebouwd. Nadien kwam hier een volkswijk met kleurrijke ondernemingen, waarachter je de fraaie katholieke begraafplaats Laurentius vindt, maar ook soms troosteloze stadsvernieuwings-architectuur uit de jaren zeventig.

20. Willem Brouwer GEVELSTEEN

De Amsterdamse bierbrouwer Heineken opende in 1882 hier een grote brouwerij nadat zakenman Pincoffs hem had overgehaald om zich ook in Rotterdam te vestigen. In 1932 werd het pand uitgebouwd door architect Kromhout, met binnen een art-deco interieur, buiten een gewelsteen die het bierbrouwen verbeeldt, gemaakt door Willem Brouwer. De huidige huurders van dit Rijksmonument werken op een plek waar ooit Freddy Heineken kantoor hield.

21. Huib Noorlander DE BIERDRINKER

De firma Heineken gaf beeldhouwer Huib Noorlander opdracht voor deze bronsplaat, als geschenk aan de stad en ter herinnering aan de oude brouwerij. Ooit was dit een groot fabrieksterrein. Noorlander verbeeldde een vrolijke drinker, die elegant een glas aan de lippen zet.

22. Buro MA.AN WATERSTAND

Aandachtig kijkt dit mannetje met opgehesen broekspijpen naar het water, want de waterstand in de singels kan verschillen. Ze zijn onderdeel van een netwerk om wateropvang te geleiden. Buro MA.AN maakte dit mannetje dat zich bewust is van die praktische functie, maar met zijn 19-eeuwse kostuum ook past in deze historische omgeving. Velen vragen zich af of het Freddy Heineken is.

23. Susanne Kriemann METEORIEET

Naast haar landschapstuin Lake Bermuda liet Susanne Kriemann een meteoriet maken en een daartoe ontworpen 'inslag'-parkje. De meteoriet liet ze in China produceren naar foto's – van een echte meteoriet 'The Willamette' –, nieuwsgierig naar de Chinese kopieerindustrie en de rol van fotografie. Met de mallen in China is nog een (illegale) kopie, ergens ter wereld, niet uitgesloten.

Aan het eind van de singel rechts en de eerste links begint de Laanzichtstraat waar in opdracht van woningcorporatie PWS Jeroen Bodewits in 2004 een sociaal lichtkunstproject uitvoerde. Sterrenhemels (L), in de stad nooit zichtbaar, komen hier dichtbij in zeven vensters boven de ingangen van de portiekflat. Het leven achter de gevel werd zichtbaar door zeven bewoners te interviewen. Bodewits fotografeerde hun dierbare bezittingen en ver-eeuwde die in een eigen sterrenhemel, vooral 's avonds te zien.

De slingerende waterweg van de Boezemsingel is als een slootje, typisch voor de glooiende lijnen in Rose's waterproject. Ze markeren de grens tussen het oude centrum en de latere stadsuitbreidingen. Met de Boezemsingel eindigt de vijf kilometer flaneerroute van Rose's singelplan.

24. Buro MA.AN ONDERSTROOM

Buro MA.AN dat ook het mannetje aan het begin van de Crooswijkse-singel ontwierp, zette aan dit uiteinde van de singel een balkon neer dat het begin – of eind – van de Boezemsingel markeert. Letters zijn tot decoratieve spijlen verheven, deels ondersteboven te lezen, zoals een weerspiegeling in het water.

25. VUILVISHUISJE

Bij dit vuilvishuisje uit 1891 eindigt het singelwater, in 1867 gedempt om plaats te maken voor een verzameliroot en veemarkt. Het water gaat hier ondergronds richting Nieuwe Maas. Dit vakwerkhuisje diende ertoe om het zich voor een rooster ophopende vuil uit het water “op te visschen en op een reukloze wijze door middel van goedgesloten karren te vervoeren”.

26. Willem Verbon BEP VAN KLAVEREN

The Dutch Windmill Bep van Klaveren werd bij de Olympische spelen in 1928 in Amsterdam kampioen in het vedergewicht, nadien Europees kampioen licht- en middengewicht. Vlak na zijn dood in 1992 werd dit beeld van kunstenaar Willem Verbon onthuld, een vechter op Olympische ringen. Van Klaveren fietste dagelijks hierlangs op weg naar de boksschool, waarvan er nog steeds vele te vinden zijn in Crooswijk.

Zo eindigt en begint de singel-route met twee Rotterdamse sporthelden: Fanny Blankers-Koen in Blijdorp, Bep van Klaveren in Crooswijk. Hier begint deze volkswijk met veel sociale woningbouw uit de vorige eeuw en met oostelijker de sporen van de ambitieuze herontwikkeling Nieuw-Crooswijk. Direct aan de overzijde op de Boezemsingel 450 staat nog een neo-renaissancistisch woonhuis uit 1894 met art nouveau tegels van het fameuze Haagse ‘Rozenburg’ keramiek.

27. ZUS LUCHTSINGEL

ZUS wilde dit onvriendelijke gebied met autowegen en leegstaande kantoren toegankelijk maken voor voetgangers. Deze loopbrug moet hen van het Centraal Station gemoedelijk via het Hofplein leiden richting creatieve hotspot De Hofbogen. Op het dak daarvan vinden soms theatervoorstellingen plaats, onderin huizen creatieve bedrijfjes, winkels en horeca. Voorheen liep hier het Hofpleinlijntje van de NS, nu is het een Rijksmonument.

28. ZUS SCHIEBLOCK

Dit leegstaande wederopbouw-pand werd na 2010 door inspanningen van jonge creatieven waaronder ZUS van de sloop gered en werd een stadslaboratorium, genomineerd voor architectuurprijzen. Binnen vind je architectenbureaus, designdebatten, tentoonstellingen, de Biergarten en de DakAkker met groentetuin. De plint is aantrekkelijk gevuld met horeca..

N. Margot Zanstra ZONDER TITEL

Steek de Luchtsingel over naar het Stadsarchief met zijn kleurige betonnen gevelreliëf ‘Techniek en Stad’ van Kees Franse (M) uit 1961/63. Een straat verder staat de abstracte blokkensculptuur van Margot Zanstra (N), sinds 1970 ritmisch opboksend tegen de architectuur. Op de knik van het kantoorpand ‘Katshoek’ aan de Heer Bokelweg 149, kantoor van onder meer OMA architecten en Rotterdams online tijdschrift Vers Beton, zit een abstract metaalreliëf (1968) van André Volten (O), een van de belangrijkste naoorlogse Nederlandse beeldhouwers.

De singels rond het centrum dateren van voor 1900, alleen de luchtsingel is van recenter datum. In 2012 won het internationaal vermaarde architectenbureau ZUS met deze houten loopbrug het eerste Rotterdamse Stadsinitiatief: een gemeentelijke wedstrijd waarin Rotterdammers hun stem konden uitbrengen op ideeën voor de stad.

SINGELTRACÉ

De Romantische Singelfamilie van Rotterdam werd halverwege de 19e eeuw ontwikkeld en vanaf 2000 intensief gerestaureerd. Vijftien jaar duurde de uitvoering van Het Singelplan, inclusief de bijbehorende kunstopdrachten bedacht door de heren Lim en Kliest, onder aanvoering van de gemeente en Centrum Beeldende Kunst Rotterdam. Deze kaart leidt langs de singels van drie wijken in Rotterdam Noord: Blijdorp, het Oude Noorden en Crooswijk. Er zijn kunstwerken uit diverse periodes te ontdekken. Het is een uitnodiging om te ont-haasten en terug te gaan in de tijd.

Het was 1842 toen een ambitieuze Rotterdamse architect, Willem Nicolaas Rose, de singels ontwierp als een grand plan, samen met zijn collega De Jong. Het was een reactie op de cholera-epidemie van tien jaar eerder. De bochtige oude binnenstad in het overbevolkte Noord en Crooswijk was bedompt en smerig. Rose tekende een familie van waterwegen om lucht en ruimte te scheppen in het benauwde stadsplan. Via Noord meanderen ze door tot in Crooswijk. Hygiëne en waterafvoer waren de belangrijkste motieven, tegelijk was enig schoonheidsgevoel de architecten niet vreemd. Ze haalden inspiratie bij de Engelse landschapstuinen.

In 1862 begon de bouw van de singels, hypermodern met nieuwig-heden zoals trottoirs en straat-lantaarns. Maar het is vooral die pittoreske kwaliteit waardoor we er nu zo aan gehecht zijn. Dusdanig zelfs, dat toen de gemeente Rotterdam eind vorige eeuw de spades in de gazons zette voor een grote

opknappbeurt, die negentiende-eeuwse ontwerpgedachten teruggebracht werden. Dat maakt de singels een soort tijdmachine, terug naar vroeger. Honderdvijftig jaar na dato bieden die singels bovendien een interessante inkijk in een paar zeer verschillende stadsdelen. Via de chique Statensingel in Blijdorp leiden de Spoor- en Proveniers-singel door de Provenierswijk. De architectonische verscheidenheid van art nouveau en neo-eclectische 'grachtenpanden' aan deze singels ontstond doordat de gemeente geen richtlijnen uitgaf – geld en smaak zouden wel gelijk opgaan. De Berg- en Noordsingel lagen bij de aanleg nog in kaal polderland maar voeren nu door het Oude Noorden, een kunstenaarsbuurt met veel kleine cafétjes en winkeltjes. Aanpalend liggen verschillende culturele hotspots. De Boezem- en Crooswijksesingel slingeren door Crooswijk waar de stadsvernieuwing van de jaren tachtig het aanzien bepaalt.

Wat deze wandelroute van vijf kilometer bindt is dat verleden en groen samengaan met de huidige stadsdynamiek. De wandeling concentreert zich op beelden en sculpturen rondom de singels. Dit is een selectie uit het grote aantal kunstwerken, dat in deze wijken te vinden is. Bijvoorbeeld zoals hierboven afgebeeld een muurschildering van Charlotte Schleiffert uit 2011 met de titel *Wwhhhhaaahhh!!!* op de hoek Zwaanshals/Zaagmolenstraat. Deze kaart is tevens een uitnodiging om het Singeltracé te onderbreken en door de achterliggende wijken te dwalen. Veel plezier!

BEELDENDE KUNST & OPENBARE RUIMTE

Samen met bewoners, bedrijven en instellingen initieert BKOR kunstwerken in de stad: van Ommoord tot Hoek van Holland, van Hillegersberg tot Pernis. Daarmee maken we de stad een beetje mooier en bieden we Rotterdamse kunstenaars de kans hun werk op straat aan zoveel mogelijk mensen te laten zien. Rotterdam telt zo'n 800 kunstwerken, die samen het verhaal van de stad vertellen: Wat betekende de slavernij voor Rotterdam? Waarom kozen de jongeren van het skatepark voor een Transformer als mascotte? Wie was de Reus van Rotterdam? Wat deed dat vogelnest aan de Weenatoren? Waarom was Coen Moulijn zo belangrijk?

COLOFON

BKOR is een programma van CBK Rotterdam

Ontwerp: 75B

Tekst: Sandra Smets

Redactie: Marjolijn van der Meijden, Nienke Post

Fotografie: Max Dereta, Paul van der Blom, BKOR archief

Met dank aan Gemeente Rotterdam

© 2015 CBK R'DAM

Copyright: Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze publicatie mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder schriftelijke toestemming van het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam.

CBK R'DAM SCULPTURE INTERNATIONAL ROTTERDAM **BKOR**

Bekijk de websites en ontdek een bron aan informatie

www.bkor.nl

www.sculptureinternationalrotterdam.nl